

[mynet העמק < תרבות ובידור](#)

דוקו: 'ואת הסמטה היא סיידה בתכלת'- סרט על צפת של ראשית ימי המדינה

 יוסי וקנין
20:09 / 02.06.18

האדריכלית נילי פורטוגלי, שצפת היא מקום מושבה של משפחה מראשית המאה ה-19, הפיקה וביימה את הסרט. "המקום הזה השפיע יותר מכל על תפיסת העולם שלי בכלל, ועל היצירה בפרט". הסרט יוקרן ביום רביעי בסינמטק ראש פינה

נילי פורטוגלי (צילום: תומי הרפז)

לפני יותר משבע שנים יצאה האדריכלית נילי פורטוגלי - דור שביעי למשפחה שקבעה את משכנה בצפת מאז ראשית המאה ה-19 - למסע בעיר הציורית, שהוליד את סרטה 'ואת הסמטה היא סיידה בתכלת'. הסרט מתאר את סיפורה של צפת בראשית ימי המדינה, אך במרכזו עומדת השאלה: מה משותף לכל אותם מקומות שבהם מרגיש האדם כבתוך ביתו. במסע החיפושים של פורטוגלי ובתשובה שמצאה לשאלתה אפשר לצפות ביום רביעי הקרוב, בסינמטק ראש פינה, שבו יוקרן הסרט.

תובנות מהילדות

פורטוגלי - נכדתו של ד"ר ניסן כהן, מי שהיה מזכירו של בנימין זאב הרצל - היא בעלת משרד לאדריכלות. בין הפרויקטים שתכננה: מרכז 'פליציה בלומנטל' למוזיקה בכיכר ביאליק בתל אביב, מתחם רחוב יפת ורחוב הצורפים ביפו, שכונת מגורים בקיבוץ מעגן

 עולם
כיום יו

 הירשמן
M.A.*
ומלונאו

 המקנה כל
חברות תיי

פורטוגלי משתתפת בתערוכות ומרצה בכנסים בישראל ומחוצה לה, מכהנת בוועדות מקצועיות ובמהלך השנים כתבה מאמרים רבים בתחום האדריכלות בכתבי עת מקצועיים ובכלי התקשורת. היא פרסמה גם מספר ספרים בנושאי ארכיטקטורה ובעבר כיהנה כמרצה בכירה ב'בצלאל' בירושלים ובפקולטה לאדריכלות בטכניון.

בשנת 2009 גמלה בפורטוגלי ההחלטה ליצור סרט, שיענה על השאלה שהעסיקה אותה כאמור שנים רבות: מה קושר אדם למקום, שבזכותו הוא תמיד מרגיש בו כמו בבית ורוצה לחזור אליו שוב ושוב. "ככל שהתקדמתי במסע החיפוש", היא מספרת בסרט, על רקע צילומים של ילדה המתרוצצת בסמטאות צפת, "עד לבואי לפסגת הדרך במקדשו של הדלאי-למה - הבנתי: בקצה של אותה סמטה בעיר העתיקה בצפת הבנתי איך מרגיש מקום עם נשמה, כזה שבו אנחנו חשים כבתוך ביתנו. בבסיס המקום הזה קיימים דפוסיים פיזיים מוחלטים האחראיים לדיאלוג שבין האדם לסביבה - לתחושת המקום".

לדברי פורטוגלי, את התשובה הזאת קיבלה אחרי שחיפשה בעולם המדע, במחקר, באקדמיה, בבודהיזם ובסמינרים של הדלאי-למה. "אמרתי לעצמי: רגע, אולי את כל התובנות האלה קיבלתי כבר באופן לא מודע בילדות שלי בצפת?" היא מסבירה השבוע. "סבתא שלי, רבקה ברנזון, הקימה בעיר את מלון 'תל אביב', שבחצר שלו התגלגלתי כילדה, והמקום הזה השפיע יותר מכל על תפיסת העולם שלי בכלל, ועל היצירה בפרט".

פורטוגלי. מתגעגעת לצפת של פעם (צילום: תומי הרפז)

כשהתחילה לחשוב על הסרט, לדבריה, היה לה ברור שיהיה לו קשר מהותי עם זכרונות הילדות שלה. "על השאלות שהעסיקו אותי", היא מוסיפה, "כתבתי בספרים ונתתי להן ביטוי בבניינים שתכננתי. בסרט היה משהו אחר; רציתי לחבר את הזכרונות שלי מצפת עם מה שאני מבינה כיום".

תובנות אוניברסליות

הסרט, באורך מלא, מתרחש כאמור בסמטאות העיר העתיקה של צפת, ובעיקר בסמטה אחת שבסופה ניצב מבנה אבן עתיק, הצופה אל נוף עוצר נשימה - שם שכן בית המלון שהקימה סבתה של פורטוגלי. הוא משחזר את העיר משנות ה-50, ה-60 וה-70. הסרט הוצג בבכורה עולמית בפסטיבל הסרטים הבינלאומי בעיר מומביי שבהודו, בפסטיבל סרטי אמנות ותרבות במוזיאון תל אביב לאמנות. וכו' בסינמטקים ברחבי הארץ. פורטוגלי כתבה

עולם
כיום יו

הירשמו
M.A.*
ומלונאו
המקנה כל
חברות תי

את התסריט, ביימה, ערכה ועיצבה אותו אמנותית; צילמו אותו בועז יהונתן יעקב ('עג'מי') ועופר ינוב ('בופור').

פורטוגלי לא נולדה בצפת, אך ביקוריה הרבים אצל סבתה ומשפחתה הוטמעו בה. "צפת שחוויתי בתקופת הזוהר שלה מבחינה פיזית היתה מקום פלורליסטי שבו חרדים, חילונים ואמנים שהוקסמו מיופייה חיו בה זה לצד זה, בהרמוניה ובפשטות", היא מספרת. "זה היה מקום מופלא. המשפחה שלי ומה שאני מראה בסרט זה מיקרוקוסמוס למציאות שלמה, שאפיינה את צפת אז ואת כל היישוב הישן".

וכיום, מה דעתך על צפת?

"אני לא חיה שם, ולכן לא יכולה להעביר ביקורת. מובן שזה מקום אחר מבחינה דמוגרפית ופיזית לעומת צפת של פעם".

כאמור, יותר משבע שנים עבדה פורטוגלי על הסרט, והיא מסבירה למה: "באתי מעולם האדריכלות ולקח לי זמן ללמוד. לא עשיתי אותו עם פטיש מעל הראש. זאת עבודת אמנות שעשיתי כמו שאמן מחזיק מכחול, מערבב את הצבעים ומושח על הבד - וזאת מתוך תפיסתי ההוליסטית. אני עצמי תפרתי את הבגדים לניצבים, כדי שצבע הבד יתאים. הסרט עלה המון כסף וההפקה שלו היתה איכותית".

איך עברת את המסע הזה?

"בתקופה שצילמתי את הסרט בניתי במקביל עוד פרויקט מגורים והוצאתי עוד ספר, אבל ארבע השנים האחרונות הוקדשו רק לו. גם הפסקתי ללמד. היתה לי אפשרות לקום כל בוקר ולהתעסק בחומרים שאני אוהבת. אני יכולה לראות את הסרט אלף פעם והוא עדיין ירגש אותי בכל פעם מחדש".

מה משמעות השם של הסרט, 'ואת הסמטה היא סיידה בתכלת'?

"באחת הסצנות המרכזיות בסרט מתוארת ילדה שבכל פעם מגיעה למלון בחג הפסח, ורואה את סבתא מסיידת את הסמטה בתכלת. ואני לא ארחיב, כדי לא לעשות ספוילר".

מה לדעתך סבתא היתה אומרת?

"אני לא בטוחה שהיא ראתה את עצמה באותה צורה כמו הפרשנות שאני נותנת לדמותה בסרט. מצד שני, סבתא שלי העריכה את העבודה שלי, אז אני חושבת שאולי היתה שמחה על התוצאה. כל מי שהיה בקרבתה והכיר אותה אישר שהסרט עושה טוב לזכרונות. לאורכו אני יוצאת מהעניין האישי וגולשת לתובנות אוניברסליות, אבל הוא מחזיר אנשים לזכרונות הפרטיים שלהם".

[מצאתם טעות בכתבה? כתבו לנו](#)

